

*Доля А.М.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 3 курсу
ННІ професійної освіти та технологій
Науковий керівник: Пригодій А.В.,
к. пед. н., доцент кафедри професійної освіти та
безпеки життєдіяльності,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка*

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ
ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

В умовах трансформації сучасного освітнього простору одним із провідних завдань стає забезпечення якісної професійної підготовки педагогічних кадрів. Це зумовлює необхідність перегляду традиційної структури наукового знання та впровадження нових підходів до навчання майбутніх педагогів. Сучасний заклад професійно-технічної освіти потребує фахівця, здатного до творчого мислення, опанування та застосування різноманітних методик і варіативних технологій навчання, а також до безперервного професійного саморозвитку. Для успішної професійної реалізації педагога в сучасних умовах необхідне формування інтегральних особистісно-професійних якостей, що відповідають актуальним викликам освітньої практики. Традиційні форми організації навчального процесу поступово втрачають свою провідну позицію, поступаючись місцем інноваційним підходам, орієнтованим на компетентнісний підхід, проєктну діяльність та навчально-дослідницьку активність здобувачів освіти.

О. А. Дубасенюк визначає, що професійна освіта створює «образ» особистості як системи, що реалізує функціональну потребу в пізнанні, яка формує властивості особистості під впливом соціального середовища при її структурно-функціональній взаємодії з професійною педагогікою, що забезпечує процес професійно-особистісного розвитку [1].

В даний час система освіти, що здійснюється в руслі компетентнісно орієнтованого навчання, потребує педагогів з новим типом мислення і здатних швидко адаптуватися до змін, інтегрувати знання з різних галузей і ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу. Такий тип мислення передбачає не лише високий рівень професійної підготовки, а й здатність до постійного саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності в умовах динамічного освітнього середовища.

На думку низки дослідників (М.В. Савчина, М.І. Заміщак, С.І. Заболоцької), у процесі професійного становлення особистості педагога необхідно враховувати такі принципи [2]:

- системності, що передбачає цілісне бачення освітнього процесу як взаємопов'язаної та узгодженої сукупності структурних компонентів, які забезпечують послідовний розвиток професійних, загальнокультурних та особистісних якостей майбутнього педагога;

- неперервності, яка ґрунтується на змістовій наступності та логічній послідовності освітніх програм різного рівня, забезпечуючи поступовий професійний ріст здобувача освіти – від формування базових компетентностей до досягнення високого рівня педагогічної майстерності;

- інтеграції, що спрямована на міждисциплінарне поєднання знань із різних галузей, передусім соціально-гуманітарного циклу, з метою формування у майбутніх педагогів цілісного уявлення про зміст освіти, соціокультурне середовище та професійний контекст педагогічної діяльності;

– контекстності, що передбачає організацію навчання з урахуванням реальних умов майбутньої професійної діяльності педагога, сприяючи формуванню здатності приймати педагогічні рішення у змінному соціальному, технологічному та культурному середовищі.

У межах нашого дослідження особливої значущості набуває інтеграція формальної та неформальної освіти, яка розглядається як необхідна умова модернізації професійної підготовки педагогічних кадрів. Інтеграція в цьому контексті розуміється як процес і результат поєднання розрізнених – як однорідних, так і різнорідних – компонентів змісту навчання в єдину, цілісну освітню систему [3]. Застосування інтегративного підходу у побудові навчального процесу дає змогу розглядати професійну підготовку майбутнього педагога як цілісну систему, основу якої становить цілеспрямована організація взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, а також між профільюючими навчальними дисциплінами, що визначають фахову орієнтацію змісту освіти.

Щодо сутності інтеграції, то це складне багаторакурсне поняття. Розглянемо кілька його трактувань. Великий тлумачний словник української мови подає інтеграцію як «об'єднання в ціле будь-яких окремих частин. Об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи. Процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [4, с. 128]. Тлумачний словник Оксфордського університету розглядає інтеграцію як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [5, с. 675].

Переважає більшість дослідників інтеграції в педагогіці характеризують цей феномен як: взаємопроникнення елементів, що перебувають у розрізнені стані, але мають при цьому первісну генетичну спорідненість, горизонтальні та вертикальні зв'язки між науками, видами мистецтва, уявленнями про світ; процес ущільнення, уніфікації знання, що

виявляється завдяки єдності з протилежним йому процесом поділу, диференціації [3, с. 7].

Під інтегрованим навчанням розуміють підхід в освіті, що передбачає створення зв'язаного, цілісного контенту засобами різних предметів. Воно дає змогу здобувачам освіти бачити зв'язки між окремими явищами та використовувати набуті знання і навички в реальних ситуаціях. У працях із проблем інтегрованого навчання досліджується ефективність цього підходу і його вплив на навчальний процес та розвиток здобувачів освіти [3, с. 8].

Інтеграційна взаємодія, на думку Є. Савельєва, є результативною в системі підготовки педагогів у вузі і дозволяє вирішити наступні завдання:

- орієнтувати освітні цілі на саму людину та її особистісне самовизначення;
- освоїти комплекс професійних знань, сформувати загальні та фахові компетентності;
- розробити інтегровані навчальні курси, що забезпечують цілісне поєднання змістових компонентів, освітніх технологій, методів і форм організації навчального процесу з метою підвищення його результативності, гнучкості та практичної спрямованості;
- удосконалювати професійні вміння, навички та якості особистості [6].

Основними умовами ефективної інтеграції формальної та неформальної освіти є:

- *застосування інтерактивних форм і методів навчання*, які сприяють активному залученню здобувачів освіти до освітнього процесу та розвитку їхніх критичного мислення й творчих здібностей;
- *оволодіння вміннями та навичками самостійного навчання*, що дозволяє особистості ефективно здобувати знання впродовж життя;

– *опора на життєвий і професійний досвід, а також на самоосвітню діяльність*, які слугують важливими джерелами особистісного і професійного зростання;

– *формування професійно та соціально значущих якостей особистості*, необхідних для успішної реалізації в сучасному суспільстві та професійній сфері [7].

У сучасній практиці закладів вищої освіти інтеграція змісту формальної та неформальної освіти реалізується через уточнення та систематизацію фундаментальних і прикладних знань із урахуванням професійної спрямованості підготовки майбутніх педагогів. Зазначений процес спирається на низку ключових принципів, серед яких:

– *узгодженість освітнього змісту з реальними умовами та можливостями його формування*, що гарантує відповідність між освітніми цілями, наявними ресурсами й особливостями освітнього середовища;

– *оволодіння й застосування знань*, орієнтоване не лише на їхнє засвоєння, а й на активне використання у професійній діяльності;

– *постійне оновлення знань*, що передбачає динамічне реагування освітнього процесу на зміни в соціально-професійному середовищі;

– *прагматична мотивація*, яка акцентує увагу на практичній значущості здобутих знань і стимулює внутрішню зацікавленість здобувача освіти;

– *принцип синергетики*, що забезпечує цілісність, взаємодію та взаємозбагачення різних компонентів освітнього процесу, сприяючи формуванню комплексного освітнього результату [8].

Згідно з дослідженнями В. Одарченко, О. Кузнецової, О. Акімової, інтеграція формальної та неформальної освіти розглядається як процес, спрямований на забезпечення повноти й цілісності освітнього простору. Вона реалізується через взаємодію, взаємопроникнення та розширення

можливостей навчальної й позанавчальної діяльності, ґрунтуючись на гармонії та узгодженості інтересів усіх суб'єктів освітнього процесу [9].

У результаті інтеграція формальної та неформальної освіти передбачає альтернативні підходи до організації освітнього процесу, за яких «система освіти» повинна охоплювати інтегративну сукупність усталених норм і правил освітньої діяльності, що здійснюється різними закладами та організаціями [10].

Таким чином, інтеграція – це не просто узгодження навчальних програм професійної освіти різних рівнів і напрямів підготовки як складників освітнього процесу, а цілеспрямований процес, зумовлений потребами безперервної педагогічної підготовки. Його сутність полягає в переході до такої структури й змісту навчання, які відповідали б педагогічно адаптованому досвіду професійної діяльності.

Отже, процес професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на основі інтеграції формальної та неформальної освіти:

- передбачає наявність ефективного організаційно-управлінського супроводу, що виражається в розширенні можливостей додаткового навчання, спрямованого на розвиток професійних компетентностей;

- вимагає науково-методичного та інформаційного супроводу, зокрема ознайомлення з основними тенденціями інтеграції формальної та неформальної освіти, розробки баз даних освітніх програм; а також інформаційного супроводу інноваційних процесів, що відбуваються у сфері формальної та неформальної освіти;

- сприяє конструюванню нового змісту та форм освітньої діяльності, серед яких: онлайн-семінари, відеоконференції, стажування, майстер-класи, відеолекції, дистанційні курси, вебінари, тренінги тощо;

– створює інноваційне середовище для професійного розвитку майбутніх педагогів та стимулює їх до генерування нових ідей, розробок і створення об'єктів інтелектуальної власності;

– сприяє формуванню нового педагогічного мислення, розширенню функціональних можливостей сучасного педагога, збагаченню його професійної діяльності новими підходами та стратегіями, а також виходу на рівень, де органічно поєднуються знання, наявний педагогічний досвід, самоосвіта та саморозвиток.

У підсумку варто зазначити, що професійна підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в умовах інтеграції формальної та неформальної освіти є важливою складовою сучасного освітнього простору, який вимагає гнучких, динамічних і практико-орієнтованих підходів. Поєднання формальної освітньої системи з можливостями неформального навчання сприяє створенню цілісного освітнього середовища, що відповідає потребам особистісного і професійного розвитку педагогів. Така інтеграція забезпечує підвищення якості підготовки фахівців, розширює їх професійний досвід, формує готовність до безперервного навчання, самореалізації та адаптації до змін в освітній сфері. В умовах трансформації системи освіти саме інтегративний підхід відкриває нові перспективи для оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки педагогічних кадрів.

Література

1. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
2. Савчин М. В., Заміщак М. І., Заболоцька С. І. Особистісний розвиток майбутнього педагога: теоретико-методологічне та емпіричне

обґрунтування програми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2021. Вип. 3. С. 101–106.

3. Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Серова Г. В. Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / За загальною редакцією О. І. Пометун. [Електронне видання]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 134 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

5. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Sixth Edition ; ed. by Sally Wehmeier. Oxford : University Press, 2000. Pp. 1539.

6. Савельєв Є. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 1 (61). С. 228–232.

7. Яблоков С. Інтеграція формального, неформального та інформального навчання в навчанні англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 1 (75). С. 106–123.

8. Дрозд Т. Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти в контексті діяльності закладу вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2023. Вип. 4. С. 72–81.

9. Одарченко В. І., Кузнєцова О. В., Акімова О. М. Сучасні підходи організації неформальної освіти в процесі підготовки майбутніх вчителів у ЗВО. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 43. С. 25–29.

10. Скорик Т. В., Вергунова В. С. Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх учителів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (11–12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка). Чернігів, 2021. С. 86–89.